

Miroslav Krleža: Povrtak Filipa Latinovicza

Radnja priloženog ulomka odigrava se na zagrebačkom Kaptolu u domu Filipa Latinovicza, glavnog lika istoimenog djela jednog od najutjecajnijih hrvatskih profesionalnih književnika prve polovice dvadesetog stoljeća, Miroslava Krleže, koji je djelovao kao poveznik ekspresionizma i društveno angažiranih tema u razdoblju domaće književnosti od 1915. do 1942. Tematizira se povratak dotičnog lika u rodni kraj, nakon dvadeset i tri godine izbjivanja, u svrhu pronalaska vlastitog identita koji je u kritičnom, alarmantnom stanju.

Retrospektivno se vraćajući u prošlost, Filipovo djetinjstvo mukotrпно je obilježeno zaslužujući majci Kazimeri (poznatoj kao Regimena), koju ističe kao isključivog krivca zbog hladnoće i nebrige. Njegov odnos s majkom utemeljen je na psihoanalizi Sigmunda Freuda. Uz to, uskraćen je za ljubav drugog roditelja – nije znao tko mu je otac. Pomišljalo se da je to biskupov kanonik Lovro, no ispostaviti će se da su pretpostavke krivo utemeljene. Pravi mu je otac Silvije plemeniti Kostanjevački, dobrostojeći čovjek kojem se Kazimera dodvoravala. Iako je bio intelektualac, Filipova predodređenost kao pukog provincijalca osuđuje ga na neuspjeh. To proizlazi iz njegove nemogućnosti pravilne komunikacije i integriranja u društvo. Upravo zbog pomanjkanja brige i ljubavi, što simbolizira hladna siva boja na raspadajućem krovu doma, u Filipu se razvijaju unutarjni sukobi, nesigurnost, podvojenost, previranje i hipersenzibilnost. Problemi su započeli kad je majci ukrao stotinjarku i spiskao ju u tri noći s prostitutkama u bordelu. Njegova fasciniranost tjelesnošću i erotičnom ženskom prisutnošću potječe od krčmarice Karoline koja mu je, jednom prilikom, sjela u krilo kao pubertetliji. Zbog svega navedenog, Filip je proživljavao tešku krizu identiteta koja ga je sputavala u životnom stvaralaštvu, pogotovo slikarstvu u čiju je moć i funkciju boja, nenadano, počeo sumnjati. U svitanje rane zore, koja simbolizira novi početak i novu životnu stranicu, Filip se pojavljuje na željezničkom kolodvoru doživljavajući reminiscenciju putem prizivanja davnih događaja, zvukova, mirisa i boja iz djetinjstva, gdje je vidljiv utjecaj Marcela Prousta. Ulomak prikazuje Filipovo nastojanje da majčinu priliku pretoči na slikarsko platno. U stilu romantičara, htio je napraviti originalnu, savršenu sliku te prikazati majku umornu, staru i iscrpljenu kakva jest kroz svoj stvaralački duh i umjetnički kult genija. Nakanio je utkati sve svoje osjećaje i odnos prema majci u lice portreta. Tijekom samog procesa, odvija se vremenski simultanizam, to jest spajanje sadašnjosti s prošlošću koja je imala neposredan utjecaj na trenutnu situaciju i stanje duha Filipa i majke. Radnja je prebačena u misli glavnog lika koji sve percipira isključivo iz vlastite perspektive i vlastite svijesti, u isto vrijeme promatrajući se u svijetu kojeg doživljava na vlastiti način, što se naziva analitičkom introspekcijom. Iako je majka, isprva, bila zadovoljna, subjektivni doživljaj se pogoršavao kako se Filip približavao kraju („Što je taj kist sve više skidao s toga lica sve lutkasto, načinjeno, bazarsko, pozersko, njena je zlovolja sve više rasla.“). Naime, Kazimera je bila jedna od onih koje su pokušavale sakriti vlastitu unutarnju bešćutnost ispod gomile pudera i šminke kako bi je društvo smatralo uzvišenom te kako bi živjela na visokoj nozi. Doduše, sve je činila dosta nespretno čak zadobivši reumu. Budući da je portret rasplakao majku („Iz nje je provalio plač, grčevito i iskreno.“), Filip je prestao slikati izgubivši skladnu slikarsku viziju svijeta. U roman su uključeni i određeni likovi koji su neizmjerно utjecali na Filipa. Među njima se ističe Ksenija Radajeva (Bobočka), fatalna erotizirana žena koja je u stanju zavoditi ljubavnike i uništavati brakove. Poučen primjerom Vladimira Baločanskog, koji u potpunosti propada zbog Bobočkine tjelesnosti, Filip se okreće od te žene. Konačno, tu je Sergije Kirilović Kyrjales, Filipov "alter ego" (drugi ja) koji pobjeđuje u verbalnom nadmudrivanju izvlačeći sve Filipove potisnute osjećaje i misli na površinu.

Važnost ovog romana je neupitna budući da predstavlja prvi hrvatski moderni roman iz 1932. Isto tako, utjecao je na razvoj modernog hrvatskog psihološkog romana i

intelektualne proze. Kao što Filipov povratak i potragu za identitetom zaokružuje određeni vremenski ciklus, predstavljen od zore željezničkog kolodvora do konačne nokturalne scene, tako i ovo djelo zaokružuje Krležin bogat opus ubrajajući ga u hrvatske autore antologijske vrijednosti.